

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2018»
XIII Халықаралық ғылыми конференциясы

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

XIII Международная научная конференция
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2018»

The XIII International Scientific Conference
for Students and Young Scientists
«SCIENCE AND EDUCATION - 2018»

12th April 2018, Astana

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2018»
атты XIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2018»**

**PROCEEDINGS
of the XIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2018»**

2018 жыл 12 сәуір

Астана

УДК 378

ББК 74.58

Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2018» атты студенттер мен жас ғалымдардың XIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XIII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2018» = The XIII International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2018». – Астана: <http://www.enu.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2018. – 7513 стр. (қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-997-6

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 378

ББК 74.58

ISBN 978-9965-31-997-6

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2018

референдумның дұрыстығы, Халықаралық шарттарының Конституцияға сәйкестігі, Президентті орнынан кетіру туралы шешім бойынша қорытынды қабылдайды.

Конституциялық Кеңесінің қорытынды шешімнің маңызды нысаны елдегі конституциялық заңдылықтың жай-күйі туралы Парламентке жолдауы болып табылады. Жолдауда талдау, сондай-ақ конституциялық заңдылықты нығайту жөнінде ұсыныс болуы мүмкін.

Егер Конституциялық Кеңес заң, өзге де нормативтік актілер адамдар мен азаматтардың Конституциямен бекітілген құқықтары мен бостандықтарына нұқсан келтіреді, сондықтан ол Конституцияға сәй келмейді деп шешсе, онда мұндай заңдар мен нормативтік актілер заңдық күшін жоғалтады және қолдануға жатпайды. Егер соттар және өзге құқық қорғау органдары осындай заңдардың негізінде шешім қабылдаса, онда ол шешімдер орындауға жатпайды.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Абенев Е.М., Арынов Е.М., Тасмагамбетов И.Н. Казахстан: эволюция государства и общества. – Алматы, 1996.
2. Назарбаев Н.Ә. Қазақстан – 2030. Ел Президентінің қазақстан халқына жолдауы. Алматы, 1997.
3. Назарбаев Н.Ә. Жүз жылға татитын он жыл. Президент Н. Назарбаевтың Қазақстан Республикасы тәуелсіздігінің он жылдығына арналған салтанатты жиналыста сөйлеген сөзі // Егемен Қазақстан, 17 желтоқсан 2001 ж.
4. Назарбаев Н.Ә. Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан. ҚР Президенті Н. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. Астана, 2007 ж. 28 ақпан // Егемен Қазақстан, 1 наурыз 2007.

КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС ШЕШІМДЕРІНДЕГІ МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛ МӘСЕЛЕСІ

Дәуренбек Гүлдана Мұратбекқызы

Астана, Еуразия ұлттық университеті, Құқықтану

Тәуелсіздігімізге алғаш қанат бітірген 1991 жылғы 16 желтоқсандағы "ҚР Мемлекеттік тәуелсіздігі туралы" Заңының 8-бабында: "Қазақ ұлтының және Қазақстанда тұратын басқа ұлттар өкілдерінің мәдениетін, дәстүр-салтын, тілін қайта түлетіп, дамыту, ұлттық қадір-қасиетін нығайту мемлекеттің аса маңызды міндеттерінің бірі болып табылады" деп көрсетілгендей мемлекеттік тіл мәселесі елімізде Негізгі заңмен қадағаланып отыратын маңызды буын саналады [1, 109 б.].

ҚР Конституциялық Кеңесі туралы Конституциялық заңның 19-бабы бірінші тармағының б) тармақшасына сәйкес ҚР Президентінің тапсырмасы бойынша Конституциялық Кеңес еліміздегі күрделі мәселелер бойынша заңдылықтың жүзеге асырылуы туралы ақпараттар беріп тұрады.

Мысалы: 2008 жылы - Тіл туралы конституциялық Ережелерді іске асыру саласында ҚР Конституциялық заңдылықтың жай-күйі туралы маңызды ақпарат жарияланды. Бұл ақпаратта Негізгі Заңның тіл туралы нормаларының мағынасы мен мазмұнын түсіндіретін, оларды қолданудың шарттары мен тәртібін белгілейтін шешімдер нақтыланған. Конституциялық Кеңестің шешімі бойынша - мемлекеттік тілдің жоғары саяси-құқық мәртебесі, оның жария-құқық саласында қызмет етуінің айырықшылығы не басымдылығы Конституцияда баянды етіліп, заңдарда белгіленуі мүмкін екендігімен реттеледі.

Біріккен Ұлттар Ұйымының Бас Ассамблеясы 1966 жылғы 16 желтоқсанда қабылдаған, "Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пактіні ратификациялау туралы" Қазақстан Республикасының 2005 жылғы 28 қарашадағы № 91-ІІІ заңымен ратификацияланған, Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пактіде: барлық

адамдар заң алдында тең және қандай да болсын кемсітуге ұшырамай, заңмен тең қорғалуға құқылы. Бұл орайда кемсітудің қандай түріне болса да заң тұрғысынан тыйым салынады және заңда барлық адамдар, қандай да бір белгісіне, нәсіліне, түр-түсіне, жынысына, тіліне, дініне, саяси және басқа да наным-сенімдеріне, ұлттық және әлеуметтік тегіне, мүлкілік жағдайына, туу және басқа жағдаяттарына қарамастан кемсітуден тең және тиімді түрде қорғалатынына кепілдік берілуі тиіс. Этникалық, діни және тіл азшылығы бар елдерде, осындай азшылық құрамындағы адамдар өз тобынын басқа мүшелерімен бірге өз мәдениетін пайдалану, өз дінін тұтыну, дінінің салт-жораларын ұстану және ана тілінде сөйлеу құқығынан айрылмауы тиіс делінеді (26 және 27-баптар). Соған қарамастан елімізде әр халықтың қарам-қатынас құралы ретіндегі мемлекеттік тілдің мәртебесі, оның қолдану аясы бойынша сұрақтар туып отырды.

Оның үстіне Ата Заңымызда тілдің мәртебесі де анық көрсетілген. Мәселен, Конституцияның 19-бабының 2-тармағына сәйкес “әркімнің ана тілі мен төл мәдениетін пайдалануға, қарым-қатынас, тәрбие, оқу және шығармашылық тілін еркін тандап алуға құқығы бар”. Сонымен бірге мемлекет мемлекеттік тілге, оның дамуына, мемлекеттік-құқықтық реттеу саласын ғана емес, қоғамдық қатынастардың басқа да барлық салаларын қамтып, қолданылуына қамқорлық жасауға тиіс [2].

2007 жылғы 15 қаңтарда Қазақстан Республикасы Парламентінің бір топ депутаттары “Қазақстан Республикасы Президентіне қол қоюға ұсынылған, 1997 жылғы 12 наурызда Қазақстан Республикасының Парламенті қабылдаған “Қазақстан Республикасындағы тілдер туралы” заңының Қазақстан Республикасы Конституциясына сәйкестігі жөнінде Қазақстан Республикасы Президентінің өтінуі туралы” Қазақстан Республикасы Конституциялық Кеңесінің 1997 жылғы 8 мамырдағы № 10/2 қаулысына түсіндірме беру туралы өтінішпен Конституциялық Кеңеске жүгінді.

Өтініш субъектісі жоғарыда көрсетілген қаулыны түсіндірген кезде мынадай сұрақтарға жауап беруді сұрады:

1. «Мемлекеттік ұйымдарда емес», мемлекеттік және қоғамдық маңызы бар іс-шараларда, қабылдауларда, ассамблеяларда, съездерде, конференцияларда, дөнгелек үстел отырыстарында мемлекеттік тілдің ресми түрде қолданылатын тілден басымдығы бола ма?;

2. Республика Конституциясының 7-бабының 2-тармағында пайдаланылған «тең» ұғымы (термині) осындай іс-шараларға қатысты ма?». Өтініште қойылған сұрақтардың мән-жайына қарай Конституциялық Кеңес мыналарды қосымша түсіндіру қажет деп санады, яғни Конституцияға сәйкес Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік тіл — қазақ тілі. Мемлекеттік ұйымдарда және жергілікті өзін-өзі басқару органдарында орыс тілі ресми түрде қазақ тілімен тең қолданылады. Мемлекет Қазақстан халқының тілдерін үйрену мен дамыту үшін жағдай туғызуға қамқорлық жасайды (7-бап).

Конституциялық Кеңестің 1997 жылғы 8 мамырдағы № 10/2 қаулысында, Конституцияның “мемлекеттік ұйымдарда және жергілікті өзін-өзі басқару органдарында орыс тілі ресми түрде қазақ тілімен тең қолданылады” деген 7-бабының 2-тармағы мынадай деп түсіндіріледі: “аталған Конституциялық норма біржақты түсіндіріледі, мемлекеттік ұйымдар мен жергілікті өзін-өзі басқару органдарында қазақ және орыс тілдері тең дәрежеде, ешбір жағдайдан тыс бірдей қолданылады”.

Бұл мемлекеттік ұйымдар мен жергілікті өзін-өзі басқару органдарының өз өкілеттіктерін іске асыруына байланысты қоғамдық қатынастарды реттейтін заңнама әркімнің де тілдердің қызмет ету саласында Конституциялық құқықтары жүзеге асырылуының механизмдерін көздеуге, соның ішінде, жеке және заңды тұлғалардың мемлекеттік органдар мен жергілікті өзін-өзі басқару органдарына өтініш беру және олардан Конституцияның 7-бабының 2-тармағын сақтай отырып — іс қай тілде жүргізілуіне қатыссыз қазақ, орыс тілдерінде тең дәрежеде ақпарат алу мүмкіншілігін қамтамасыз етуге тиіс дегенді білдіреді.

Бұл қазақ және орыс тілдерін пайдаланудағы теңдік сондай-ақ нормативтік құқықтық актілердің қазақ және орыс тілдеріндегі мәтіндерінің заңдық маңызы тең екенін де көрсетеді.

Мемлекеттік ұйымдарда және жергілікті өзін-өзі басқару органдарында орыс тілі ресми түрде қазақ тілімен тең қолданылады деген конституциялық норма орыс тіліне екінші мемлекеттік тіл мәртебесі берілетінін білдірмейді. Қазақ тілінің мемлекеттік тіл ретінде Конституциялық жолмен баянды етілуінен келіп шығатыны, қазақ тілі Қазақстан мемлекеттілігін айқындайтын факторлардың бірі болып табылады, оның егемендігін рәміздейді және Қазақстан халқының бірлігін білдіретін республиканың конституциялық-құқықтық мәртебесінің элементі болып табылады.

Мемлекеттік тілдің жоғары саяси-құқықтық мәртебесі оның жария-құқық саласында қызмет етуінің айрықшылығы не басымдылығы Конституцияда баянды етіліп, заңдарда белгіленуі мүмкін екендігімен расталады: Республика Президенті мен Парламенті Палаталары төрағаларының мемлекеттік тілді міндетті түрде еркін меңгеруі; мемлекеттік рәміздерде тек қана қазақ тілінің пайдаланылуы; мемлекеттік органдардың мөрлері мен мөртанбаларындағы атауларының, мемлекеттің егемендігін айқындайтын мемлекеттік белгілердің (шекара бағандарында, кеден атрибуттарында және т.б.) қазақ тілінде жазылуы; мемлекеттік ұйымдар мен жергілікті өзін-өзі басқару органдарының құқықтық актілері мен өзге де ресми құжаттарының мәтіндерін қағазда және өзге де тасымалдауыштарда орналастырғанда, мемлекеттік ұйымдар мен жергілікті өзін-өзі басқару органдарының ресми тұлғалары көпшілік алдында сөз сөйлегенде; мемлекеттік органдар мен жергілікті өзін-өзі басқару органдарының ресми бланкілері мен басылымдарында; ұлттық валютада және өзге де мемлекеттік бағалы қағаздарда; республика азаматының жеке басын куәландыратын құжаттарда, мемлекет атынан берілетін өзге де құжаттарда, сондай-ақ мемлекеттік ұйымдар мен жергілікті өзін-өзі басқару органдарының қызметімен байланысты өзге де салаларда қазақ тіліне басымдылық берілуі. Бұл жазылғандар, Негізгі Заң қазақ тіліне жария-құқықтық маңыз бере отырып, оның мәртебесінің үстемдігін көздейтінін айғақтайды (Конституцияның 7-бабының 1-тармағы).

Конституция әркімге өз қалауы бойынша қарым-қатынас тілін таңдап алу құқығын береді.

Конституцияның 7-бабының 3-тармағын негізге ала отырып, заңнамада қазақ тілінің дамуына жағдай жасалуға тиіс. Осыған орай Конституциялық Кеңес “Бұқаралық ақпарат құралдары туралы” Қазақстан Республикасының заңын Қазақстан Республикасының Конституциясына сәйкестігі тұрғысында тексеру туралы” 2004 жылғы 21 сәуірдегі № 4 қаулыда: “бұқаралық ақпарат құралының телевизия және радио хабарларының мемлекеттік тілдегі апталық көлемі уақыт жағынан басқа тілдердегі хабарлардың жиынтық көлемінен кем болмауы, сондай-ақ мемлекеттік тілдегі хабарларды хабар таратудың тәуліктік кестесіне біркелкі орналастыру туралы талаптардың белгіленуі басқа тілдердің мәртебесіне нұқсан келтірмейді, өйткені ол Негізгі Заңның 7-бабында бекітілген жалпы ережелер мен принциптерді іске асыруға бағытталған” деп атап кетті.

Жоғарыда көрсетілген мемлекеттік тіл мәселесінің туындаған жайттарына орай “Қазақстан Республикасының Конституциялық Кеңесі туралы” Конституциялық заңның 35-бабы 1-тармағының 1) тармақшасын, 2 және 3-тармақтарын және 41-бабын басшылыққа ала отырып, Қазақстан Республикасы Конституциялық Кеңесі төмендегідей қаулы қабылдады. Оның ішінде маңыздылары ретінде:

1. “Қазақстан Республикасы Президентіне қол қоюға ұсынылған, 1997 жылғы 12 наурызда Қазақстан Республикасының Парламенті қабылдаған Қазақстан Республикасының “Қазақстан Республикасындағы тілдер туралы” заңының Қазақстан Республикасы Конституциясына сәйкестігі жөнінде Қазақстан Республикасы Президентінің өтінуі туралы” Қазақстан Республикасы Конституциялық Кеңесінің 1997 жылғы 8 мамырдағы № 10/2 қаулысынан келіп шығатыны, мемлекеттік ұйымдар мен жергілікті өзін-өзі басқару органдарында қазақ және орыс тілдері тең дәрежеде, ешбір жағдайдан тыс бірдей қолданылады.

2. Мемлекеттік ұйымдар мен жергілікті өзін-өзі басқару органдарында мемлекеттік тіл — қазақ тілі мен ресми түрде пайдаланылатын орыс тілінің тең қолданылуы бұл соңғысына

екінші мемлекеттік тіл мәртебесі берілетінін білдірмейді. Мемлекеттік тіл мәртебесінің үстем болуы оның жария-құқық саласында қолданылуының айрықшалығы не басымдылығы Конституцияда баянды етіліп, заңдарда белгіленуі мүмкін екендігін білдіреді.

3. Заннама және құқық қолдану практикасы Конституцияның ешкімді ешқандай, соның ішінде тіліне байланысты кемсітуге болмайды деген, сондай-ақ әркімнің ана тілі мен төл мәдениетін пайдалануға, қарым-қатынас, тәрбие, оқу және шығармашылық тілін еркін тандап алуға құқығын баянды ететін конституциялық ережелердің талабын ескеруге тиіс - деген шешім қабылдады [4].

Аталған қаулыны қабылдай отырып Конституциялық Кеңес мемлекеттік тіл - қазақ тілі мен ұлтаралық қарым-қатынас тілі орыс тілінің мәртебелерін, қолдануылу аясын Негізгі заңға сәйкес анықтай отырып, аталған мәселеге нүкте қойды.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстанның жаңа тарихы: кеңес жүйесінің дағдарысы және ыдырауы. Үш томдық. Т.1. -Алматы: 2012. -320 б.
2. Қазақстан Республикасының Конституциясы. Алматы:Жеті жарғы, 1995. 136 б.
3. Қазақстан мемлекеті мен құқығының негіздері. Хрестоматия. -Алматы, 2004
4. Қазақстан Республикасы Конституциялық Кеңесінің 2007 ж. 23 ақпандағы № 3 қосымша қаулысы
5. ҚР Конституциялық Кеңесінің қаулысы, 9 маусым, 2011

УДК 343.4

ПРОБЛЕМЫ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ТРУДОВОМУ РАБСТВУ В КАЗАХСТАНЕ

Дюсенов Нариман

zhantoly@inbox.ru

студент группы ЖР-22 ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан.

Научный руководитель – Ж. Альмухамбетов

Конституция Республики Казахстан закрепляет за каждым гражданином право на труд и на свободный выбор профессии. Каждый из нас имеет право работать там, где он хочет независимо от национальности, пола и языка.

Однако, к большому сожалению, все законы и правила имеют тенденцию к нарушениям. И трудовое право не стало исключением. В настоящее время теневой трудовой бизнес приносит его владельцам большую прибыль. Также это один из секторов теневой экономики всего мира. Такой бизнес не требует больших расходов и времени организации. Любой, кто захочет заняться данным видом деятельности должен понимать, что наказание неизбежно.

В Казахстане вопрос трудового рабства неоднократно поднимался и обсуждался на всех уровнях власти. Однако, тут и там всплывают новости о незаконном труде в разных областях Республики Казахстан. Зачастую организаторы незаконного труда законспирированы в организованные группировки, которые имеют определенную иерархическую структуру. Обычно группировки состоят от 3 до 6 человек. Это непосредственно организатор или организаторы дела и исполнители всей остальной грязной работы, которая состоит из вербовки работников, надзора за ними и проведения так называемых «профилактических бесед».

Обычно рабами становятся приезжие граждане всех стран ближнего зарубежья, которые приезжают в Казахстан на заработки. В основном они заняты на тяжёлых работах, пасут скот, работают в полях, а рабыни-женщины в основном оказывают секс услуги. Наибольшее количество так называемых рабовладельческих ферм находится в Южно-Казахстанской области. Доверчивые граждане из Узбекистана, Кыргызстана, приехавшие